

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБ'ЄКТИВНОСТІ ПІД ЧАС ЕЛЕКТРОННОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Олександр Радкевич,

доктор педагогічних наук, старший дослідник,
Інститут педагогіки Національної академії
педагогічних наук України, Київ
<https://orcid.org/0000-0002-2648-5726>

Анотація.

Висвітлено проблему об'єктивності під час електронного оцінювання результатів навчання здобувачів освіти. Розкрито підходи до збирання оціночної інформації. Приділена увага дефініціальному розумінню об'єктивності під час оцінювання. Схарактеризовано фактори несвідомого впливу на об'єктивність прийняття оціночних рішень учителями. Висвітлено проблему упередженості щодо учнів на основі статі, раси або інших демографічних характеристик. Проаналізовано об'єктивні тестові запитання, які включають: відповідність, істинність та множинний вибір.

Ключові слова: об'єктивність, упередженість, освіта, результати навчання, електронне оцінювання, об'єктивні тестові запитання.

ENSURING OBJECTIVITY IN THE ELECTRONIC EVALUATION OF EDUCATIONAL RESULTS OF STUDENTS

Oleksandr Radkevych,

Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,
Institute of Pedagogy of the National Academy of
of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-2648-5726>

Abstract.

The problem of objectivity in the electronic assessment of educational results of learners is highlighted. Approaches to the collection of evaluation information are revealed. Attention is paid to the definitional concept of objectivity during evaluation. The factors and description of unconscious influence on the objectivity of evaluation decisions by teachers are characterized. The problem of prejudice against students based on gender, race, or other demographic characteristics is highlighted. Objective test questions are analyzed, which include: matching, trueness and multiple choice.

Key words: objectivity, bias, education, learning outcomes, electronic assessment, objective test questions.

Основною метою оцінювання результатів навчання є покращення успішності здобувачів освіти. Інформація, зібрана за допомогою оцінювання, допомагає учителям

виявляти труднощі в оволодінні учнями навчальним матеріалом, а також виявляти слабкі місця в навчальних програмах. Відтак, оцінювання є важливим інструментом для адаптації навчальних програм, визначення їх загальної ефективності та врахуванні потреб здобувачів освіти. Оцінювання – це процес збирання інформації з різних джерел (урочна і позаурочна діяльність), які точно відображають, наскільки добре учні досягають очікувань навчальної програми. В рамках оцінювання результатів навчання учителі надають учням описовий зворотний зв'язок, який спрямовує їхні зусилля на покращення успішності. Крім того, оцінювання допомагає учителям скорегувати свої методи навчання.

Існують різноманітні стратегії оцінювання щоб отримати інформацію про результати навчання учнів. Ці стратегії тріангулюються і включають спостереження, бесіди учня-вчителя та навчальні матеріали для учнів. У цьому контексті учителі можуть збирати оціночну інформацію про результати навчання за допомогою:

- проєктування завдань, які дають учням змогу обирати різноманітні способи демонстрації своїх результатів навчання;
- спостереження за учнями під час виконання ними завдань;
- формулювання запитань, які допоможуть учням більш системно структурувати свою відповідь;
- бесіди у великих та малих групах, які спонукають учнів до логічного мислення.

Забезпечення об'єктивності прийняття учителями рішень під час електронного оцінювання надзвичайно важливе для здобувачів освіти, адже впливає на їхні результати навчання. Сама дефініція «об'єктивність» визначається як здатність бачити ситуацію цілісно, без впливу емоцій, упереджень чи тенденційності. Важливо, щоб усі судження щодо оцінювання результатів навчання учнів були справедливими, об'єктивними та обґрунтованими. Саме тому важливим є усвідомлення несвідомого впливу на об'єктивність прийняття оціночних рішень під час навчального процесу.

Як правило, соціальна сфера, у якій працюють педагогічні працівники напряду впливає на упереджене ставлення, що формує несвідоме переконання щодо інших. Такі переконання можуть ґрунтуватися на соціальних факторах або ідентичності здобувачів освіти по тим чи іншим критеріям. З огляду на це, учителям необхідно розуміти як можуть на їхні судження впливати фактори, які не ґрунтуються на відомостях про результати навчання, такі як несвідомі переконання або упередження, тобто мова йде

про фактори, які можуть впливати на судження про успішність учнів.

Таблиця 1

**Фактори та опис несвідомого впливу на об'єктивність
прийняття оціночних рішень (Gov.uk, 2021)**

№	Фактори	Приклад
1	Упередженість	підтверджується, коли беруться до уваги лише ті докази про учня, які відповідають попереднім уявленням про нього
2	Ефект ореолу	коли особливо позитивне враження про учня надмірно підкреслює його реальні знання, навички та здібності. Або навпаки, коли негативне враження або низькі очікування від учня приховують його реальні знання, вміння та навички
3	Ефект первинності	надання надмірної ваги «першому враженню» про здобувача освіти
4	Ефект недавності	надання надмірної ваги останній взаємодії із здобувачем освіти
5	Вибіркове сприйняття	надання надмірної ваги виконанню здобувачем освіти певного навчального завдання
6	Ефект контрасту	переоцінка ймовірної успішності учня після попереднього розгляду великої кількості учнів, які мають набагато нижчий рівень успішності
7	Ефект винятку	заниження або завищення оцінки роботи здобувача освіти, якщо вона суттєво відрізняється від результатів (вищих або нижчих) інших учнів
8	Упередженість конформізму	надання надмірної ваги думкам інших, якщо вони не підкріплені доказами
9	Упередженість на основі спорідненості	коли складається більш сприятливе враження про успішність учня через те, що він або його якості / характеристики є спорідненими чи подібними до власних якостей, характеристик

Цей перелік не є вичерпним, але покликаний підвищити обізнаність про основні упередження, які можуть негативно вплинути на якість оцінювання результатів навчання здобувачів освіти. Зауважимо, що можуть бути й інші джерела упередженості в судженнях. Для уникнення таких ситуацій важливо використовувати як внутрішні, так і зовнішні механізми. До внутрішніх належить самоаналіз, який може бути корисним для виявлення ознак систематичного заниження або завищення оцінок, що свідчить про можливу упередженість у судженнях, винесених для різних груп учнів. До зовнішніх можна віднести діалог з іншими особами, який може сприяти ефективній рефлексії та перегляду власного досвіду і допомогти мінімізувати упередженість. Він може бути використаний для перевірки того, що судження, котрі ґрунтуються на фактах для

оскарження будь-яких можливих упереджень і для аналізу будь-яких інших доказів, які можуть виявити ймовірну упередженість. Зауважимо, що занепокоєння, які можуть виникати в учителів щодо того, як боротися з можливою упередженістю, також можна вирішити за допомогою діалогу. Це дає змогу запобігти упередженню або несвідомим ефектам, що впливають на судження щодо учнів, особливо доцільно це використовувати із учнями з особливими освітніми потребами або інвалідністю (Gov.uk, 2021).

Для покращення об'єктивності електронного оцінювання здобувачів освіти учителям важливо відповісти на такі запитання: чи враховую я всю наявну інформацію перед прийняттям рішення?; чи можу я використовувати спостережувані дані у своїх щоденних обов'язках?; чи впливають на мої рішення мої особисті думки або досвід?; чи маю я упередження, які впливають на мою поведінку під час роботи?; чи надмірно я реаую у неоднозначних ситуаціях?; чи покладаюся я на своє судження при прийнятті рішень? тощо (SIGMA, 2016).

Звернемо увагу на способи залишатися об'єктивним у прийнятті рішень. Так, «упередженість» часто має негативний відтінок, однак когнітивні упередження є інструментом, який покращує швидкість оброблення інформації та допомагає приймати швидкі рішення. Вони можуть допомогти оцінити ситуацію миттєво, підставивши певні шаблони. Однак, такі рішення можуть вимагати більш ретельного обмірковування та повторного осмислення. Хоча деякі учителі можуть мати упередження щодо учнів на основі статі, раси або інших демографічних характеристик, існує ряд інших когнітивних упереджень, які потенційно можуть бути більш впливовішими у цьому питанні. Наприклад, схильність до симпатії або антипатії до певних учнів, виходячи з їхніх особистих якостей, настрою або минулого досвіду. Крім того, деякі учителі, як правило, мають більш негативне або більш позитивне мислення, що впливає на всі їхні внутрішні шаблони поведінки. Упередження можуть бути малопомітними або настільки поширеними, що їх важко розпізнати. Визнавши упередження в поведінці або прийнятті рішень, учитель може усвідомити свою схильність реагувати певним чином на конкретних учнів, колег чи ситуації. Тоді він може відповідно скоригувати свою поведінку. Упередження можуть бути серйозною проблемою, коли вони є підсвідомими і впливають на поведінку та прийняття рішень (SIGMA, 2016).

У контексті електронного оцінювання результатів навчання та забезпечення об'єктивності відношення до респондентів були розроблені «об'єктивні тестові

запитання». В них може бути лише одна правильна відповідь, яка не дотична до неправильних варіантів, що не залишають місця для суб'єктивного оцінювання. Такого роду запитання відрізняються від суб'єктивних тестових питань, які мають не одну потенційну правильну відповідь, а іноді мають місце для обґрунтованої суб'єктивної думки. Об'єктивні тестові питання можуть бути побудовані як перелік можливих відповідей, що вимагає від здобувачів освіти визначення правильної відповіді зі списку. Ці тестові питання відповідають критеріям: *відповідність*, *істинність* та *множинний вибір* (Fleming, 2019). В контексті цього ефективним є використання електронних систем, які здійснюють об'єктивне оцінювання результатів навчання здобувачів освіти без залучення учителя у процес прийняття рішення.

Список використаних джерел:

Gov.uk (2021). Information for centres about making objective judgements. [https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/972286/6768-5-](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/972286/6768-5-Information_for_centres_about_making_objective_judgements_2021.pdf)

[Information_for_centres_about_making_objective_judgements_2021.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/972286/6768-5-Information_for_centres_about_making_objective_judgements_2021.pdf)

SIGMA: Assessment Systems (2016). *Great leaders stay objective when making decisions*. <https://www.sigmaassessmentsystems.com/wp-content/uploads/2016/11/Leadership-Series-Objectivity.pdf>

Fleming, G. (2019). How to Study for Objective Test Questions. *ThoughtCo*, <https://www.thoughtco.com/what-are-objective-test-questions-1857441>